

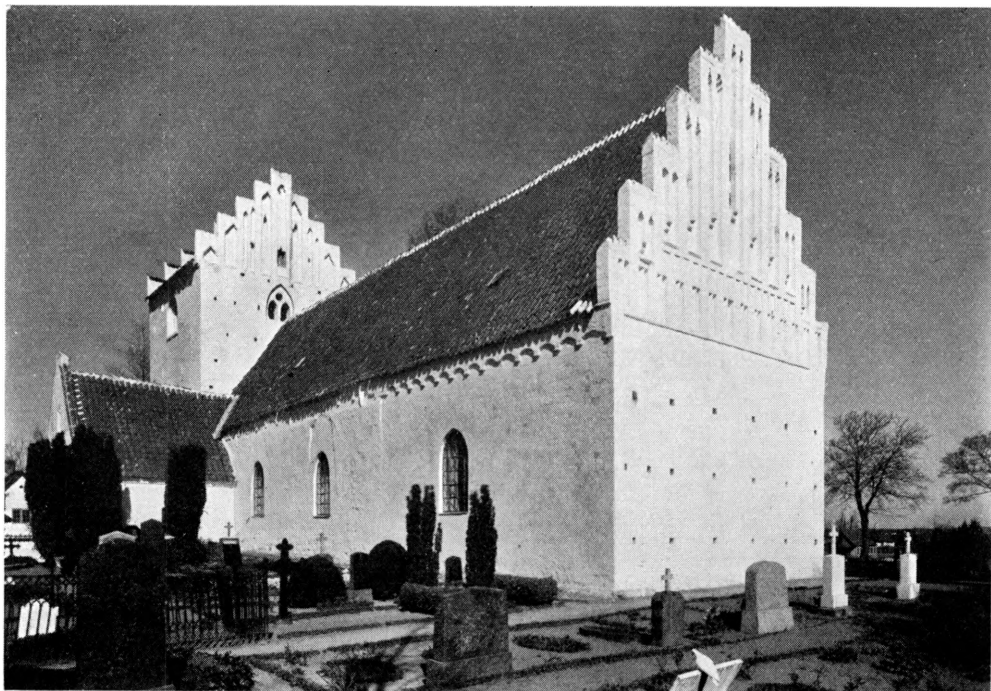

Fig. 1. Krummerup. Ydre, set fra Sydost.

V. H. 1930

KRUMMERUP KIRKE

ØSTER FLAKKEBJERG HERRED

Kirken, der nævnes i Roskildebispens Jordebog o. 1370 med tre Bols Land (»tres mansos terre«) og da svarede 2 Mark¹, blev 1415 knyttet til Dekanetet i Roskilde².

I 1600'erne laa den under Hovedgaarden Lystager (sml. Altersølv S. 983) og er nu i Privateje.

Kirken ligger paa fladt Terræn, nordligt i Byen. Kirkegaarden er udvidet mod Nord, men hegnes iøvrigt, bortset fra det sydvestre Hjørne, af middelalderlige, nu hvidtede Munkestensmure paa en høj Fod af Kamp.

Bygningen bestaar af romansk Skib med romansk Vestforlængelse, gotisk Taarn, Vaabenhus og Østforlængelse jævnbred med Skibet.

Den oprindelige, *romanske Kirke*, hvoraf kun Skibets Langmure er bevaret, er opført af raa og kløvet *Kamp*, lagt i regelmæssige Skifter, og med meget grovt tildannede Hjørnekvadre. Den romanske Murhøjde er 4,80 m over nuværende Terræn. Den oprindelige Murbehandling, med Kvaderridser i Fugemørtelen, iagttages kun enkelte Steder paa Væggene over Hvælvene, hvor det dækkende Pudslag er faldet af. Midt i hver af Langmurene ses over Hvælvene et oprindeligt Vindue med Kampestensflækker i Stikket; det søndre

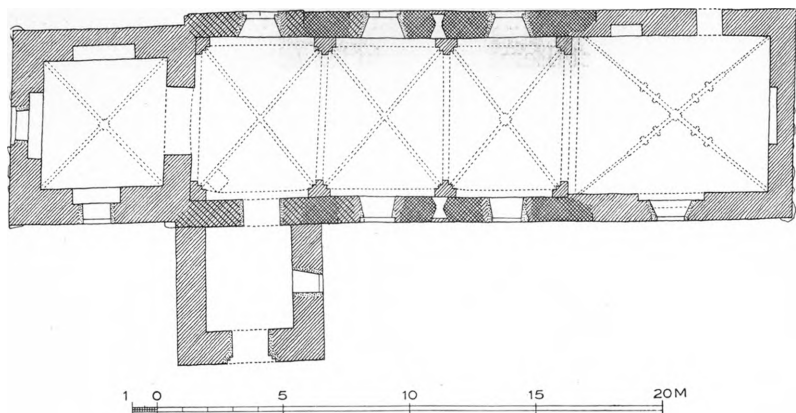

Fig. 2. Krummerup. Plan. 1:300. Maalt af Aage Roussell 1931.

er 75, det nordre 68 cm bredt i indvendig Murflugt, med Buetoppen 63 cm under Overkanten af den romanske Mur, og begge er tilmurede med Munkesten udenfor Lysningen. I Nordvinduet's Lysning sidder en velbevaret Vinduesramme, dannet af et enkelt Stykke Egeplanke; Glaslysningen har kun været 57×27 cm. Begge Dørene skimtes udvendig ved Vestenden af det mellemste Hvælvingsfag, tilmurede med Kamp. Siderne er af ret veltildannede Kvadre, Buestikkene af raa Sten og Flækker. Syddøren er 107 cm bred og er paafaldende lav, kun 130 cm høj over Kirkegaardens Niveau, som maa være vokset ret betydeligt siden den ældre Middelalder.

Tilbygning i romansk Tid. Skibets Vestforlængelse er som den gamle Kirke fortrinsvis bygget af Kamp i regelmæssige Skifter, men i Murene er ogsaa en Del Munkesten. Fra Vaabenhusloftet ses et Murparti med usædvanlig regelmæssige Kvaderridser, der ogsaa strækker sig hen over en Ommuring med Munkesten. Samtidig med Forlængelsen flyttedes Dørene til den nye Del af Skibet. Syddøren er nu helt slugt af en stor, moderne Spidsbuedør, men Norddøren ses udvendig, tilmuret med Munkesten, 102 cm bred og med et kun delvis bevaret Stik af meget blandet Materiale: Kridtsten, Kalksten og Fraadsten. Stikket synes at være rundbuet, og Materialet tyder bestemt paa, at Forlængelsen allerede er fra romansk Tid. Den har som den ældre Kirke oprindeligt staaet med fladt Loft, idet der ses Vægpuks bag Skjoldbuerne.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. I den senere Middelalder, vistnok senest o. 1450, og i hvert Fald inden Taarnet tilføjedes og Koret ombyggedes, er der indbygget tre Fag *Krydshvælv* i Skibet. Hvælvingspillerne har Vederlagsbaand af to udkragende Skifter med eet Skiftes Mellemrum; det nedre er afrundet som en Rundstav, det øvre simpelt rektantet; paa en enkelt af Pillerne er det øvre Led afrundet, medens det nedre har skraat afskaaret Underkant; i Vesthjørnerne mangler det nedre Led. Paa Oversiderne har

Hvælvene Helstens Fodforstærkninger, men ingen Overribber. I det sydvestre Hjørne en senere tilmuret Lem, der oprindelig har været den eneste Adgang til Loftet. Formodentlig samtidig med Overhvælvningen forhøjedes Skibets Mure og fik en Gesims af udkragende, $2\frac{1}{2}$ Sten brede Fladbuer, baaret af Konsoller med Rundstav i Underkanten. De store, spidsbuede, nu omdannede Sydvinduer, det ene indvendig med affaset Kant i Siderne, men ikke i Buen, er ogsaa middelalderlige og snarest ældre end Hvælvene, da det vestre af dem skærer sig op bag Skjoldbuen.

Ældst af Tilbygningerne er uden Tvivl *Vaabenhuset*. De usædvanlig svære Mure er af raa og kløvet Kamp i regelmæssige Skifter og med tildannede Hjørnekvadre ganske som den romanske Kirke; kun Gavlfeltet og Gesimserne er af Munkesten. Skibets Gesims gaar ikke om bag Vaabenhuset, og det af dette dækkede Vestparti af Skibet har en meget lidt forvitret Udfugning. Vaabenhuset er derfor antagelig ældre end Skibets Hvælv (og Gesims), og det er ikke udelukket, at det er romansk, selv om ingen romanske Enkeltheder er bevaret. Derimod er det sandsynligvis senere forhøjet lidt, og først da har det faaet sit nuværende Gavlfelt med glatte Kamme, en enkelt Toptinde og tre brede, dobbelt tagformede Blændinger med Toprude og profileret Midtkonsol. Dets nuværende Dør og Vindue er nye, og det Indvendige er glatpudset.

Taarnet, der er opført af Kamp i de nedre Mure og iøvrigt Munkesten, er ikke som sædvanlig bygget paa Skibets Vestgavl, men denne er nedrevet til Grunden og en ny Mur er opført af Munkesten; op mod Skjoldbuen har den maattet mures noget uregelmæssigt, fordi den har skullet erstatte den oprindelige Gavl, som rimeligvis har haft en Sætning, da Hvælvingen byggedes mod den. Store Partier af Ydersiderne er skalmuret med smaa Mursten, Sydsiden sidste Gang i 1930. Taarnrummet har mod Skibet en ret slank, rundbuet Taarnbue, med Helstens Stik, og store, spidsbuede Spareblændinger til de andre Sider. Vinduer i Syd og Vest, det sidste omdannet, det første vistnok helt nyt. Rummet dækkes af en samtidig Krydshvælvning, der paa Oversiden har Halvstens Overribber med Trinsten. Adgangen til Taarnets øvre Del har tidligere været ad en Fritrappe til en nu tilmuret, fladbuet Dør paa Sydsiden. Fra Mellemstokværket, der til alle Sider har spidsbuede Spareblændinger, fører en oprindelig, fladbuet Dør ind til Skibets Loft, og der er i Vest et fladbuet, nu omdannet Vindue. I Klokkestokværket findes i Nord og Øst spidsbuede Glamhul-Par med Topglug i udvendig og indvendig Spidsbue. Til de andre Sider er Glamhullerne fladbuede. Vestre Taggavl er ommuret og glat med en fladbuet Lysaabning forneden; den østre har ni trappeformet afsluttede Højblændinger, hvorefter dog eet Par er tvedelt og tagformet afsluttet. De ni Kamtakker er ommurede og lavere end oprindelig, saa Blændingernes Afslutning er forstyrret.

Østforlængelsen er opført af Munkesten isprængt Kamp og med regelmæssig fordelte Bomhuller i Gavlen og Nordmuren. Det er uden Tvivl den yngste af Tilbygningerne, fra o. 1500. I Syd har der været et stort, fladrundbuet Vindue — gammelt, men ikke oprindeligt —, der nu er erstattet med et moderne. Paa Sydsiden en Gesims af udkragende Fladbuer, der ligger et Skifte lavere og er kortere end Skibets; paa Nordsiden en enkelt udkragende Trappegesims. Den smukke Korgavl har under elleve Kamtakker et stokværksdelt Blændingssystem, den nederste Række midtdele af skarprykkede Stave, de øvre dele af en Hængestav og med tagformet eller aftrappet Afslutning. Rummet overdækkes med et stort, oprindeligt Krydshvælv, som gaar glat over i Væggene; en særlig Gjordbue er bygget op mod Skibets østre Bue, der oprindeligt har staaet mod den nedrevne Korbuemur. Ribberne er forneden Kvartstens og foroven Halvstens med to tværstillede Løbere. I alle tre Mure er spidse Spareblændinger, den nordre kun lille af Hensyn til den østligere siddende, oprindeligt fladbuede, nu spidsbuede Præstedør, hvis False nu er borthugget.

Tagværkerne er sentmiddelalderlige, af Dragerstolstype baade i Langhus og Taarn. I 1700'erne havde Bygningen endnu Blytag (Præsteindberetning 1755). Kirken staar nu hvidtet og hængt med Vingetegl, Korgavlens Kamtakker og Vaabenhusgavlens Kam dog med Munketegl. Alle Vinduer i Brug er moderne.

KALKMALERIER

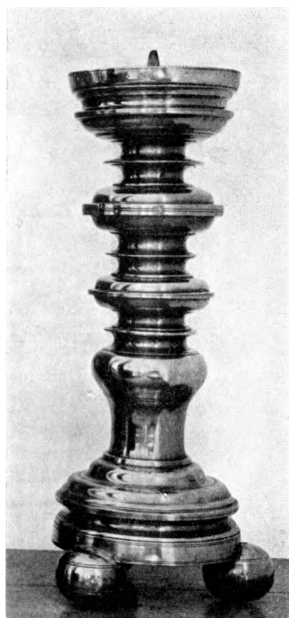
I 1901 afdækkedes i Koret Kalkmalerier fra o. 1500 ved J. Kornerup³. Det viste sig da, at hele den høje Hvælving var fyldt med et Mylder af Fremstillinger, der for Størstedelen skildrede Lidelseshistorien. *Nordre Kappe*: Gethsemane Have, Jesus for Pilatus, Jesus for Herodes, Tornekroningen, Hudfletteisen; forneden Anna selvtredie og S. Jørgen med Dragen. *Søndre Kappe*: Korsegangen, Korsfæstelsen, Nedtageisen af Korset, Jesu Legeme bæres til Graven af Maria, Johannes og Josef af Arimathea, Gravlæggelsen; forneden en Frise med tre Helgener: en Biskop og vistnok to Abbeder. *Vestre Kappe*: Opstandelsen, Nedfarten til Dødsriget, Himmelfarten. *Østre Kappe*: Kristus som Verdensdommer siddende paa Regnbuen, med Sværd og Lilje i Munden, til Siderne Maria og Johannes og herunder S. Peder foran Himmelborgen samt Helvedesgabet. En Frise forneden indeholdt mod Nord: de hellige tre Konger, mod Syd: S. Barbara (med Taarn), S. Katharina (med Sværd og Hjul) og S. Dorothea (med Kurv).

Fremstillingerne adskiltes ved uregelmæssige Rammebaand, og op imellem Figurene slyngede sig tætte, spinkle, rødbrune Ranker med tynde Blade. Kalkmalerierne, der var meget ringe i kunstnerisk Henseende, blev atter overhvidtede.

V. H. 1930

Fig. 3. Krummerup. Oblatæske 1693
(S. 983).

V. H. 1930

Fig. 4. Krummerup. Alter-
stage (S. 983).

INVENTAR

Alterbord fra 1913 i Stedet for det af Munkesten murede †*Alterbord*, der mod Syd havde en firkantet Niche. Ved Nedbrydningen fandtes en †*Helgen-grav*, dækket af en rød Porfyrplade, 16,5—17,5 × 21,5 × 2 cm.

Altartavlen, i ny-gotisk Stil, indeholder tre Malerier af Fru Ingemann, i Midten Kristus omgivet af salige, til Siderne Gethsemane og Gravlæggelsen, sign. Lucie Marie 1848. Skænket til Kirken 1853.

Den tidligere †*Altartavle* var (ifølge Præsteindberetningen 1755) givet 1699 af Kirkens Patron, Ritmester Erik Stensen. Den havde fire snoede Søjler, Stensens og Urnes Vaaben, og i Midtfeltet et Maleri af Nadveren og til Siderne »Christus i Gethsemane etc.« samt udenom »mange smukke Vers, Jesu Lidelse etc. forestillende, i afdelte Rum«; forneden Indstiftelsens Ord. Høyen karakteriserer (1832) Malerierne : »tyknæsedede, puskjævede Ansigter, livagtigt Haandværkerarbejde«. Nadverbilledet svarede ifølge Høyen ganske til †*Tavlen* i Næstved S. Peder⁴ af Hans Lauridsøn Maler, 1683.

Af en sentmiddelalderlig † *Altartavle* fra o. 1500 indsendtes en * *Maria* med Naadekappen 1857 til Nationalmuseet; Spor af Maling og Forgyltning.

Altarsølv. Kalk, af kbh. Prøvesølv 1838, 20 cm høj, med rund Fod, rundt Skaft, flad Knop og let udsvajende Bæger, alle med lodrette Rifflinger; Mestermærke som Olrik 285. *Disk*, ældre, med Cirkelkors; paa Undersiden graveret

E. H. *Oblatæske* (Fig. 3), af Næstved Prøvesølv, rund, med bølgede Kanter, 8,5 cm i Tvm.; paa Æskens Side graveret Bladranke og paa Laaget drevet og graveret Stensens og Urnes Vaaben, E S og W W (Erik Stensen og Hustru Vibeke Urne) samt Aarstallet 1693; Mestermærke for G. Harder (Olrik 614)⁵. †*Vinflaske*, af Tin, paa 1 Pot; nævnt 1647.

Alterstager (Fig. 4), 55—56 cm høje, fra o. 1650—1675. 1647 nævnes to gamle, uensartede †*Lysestager* af Messing.

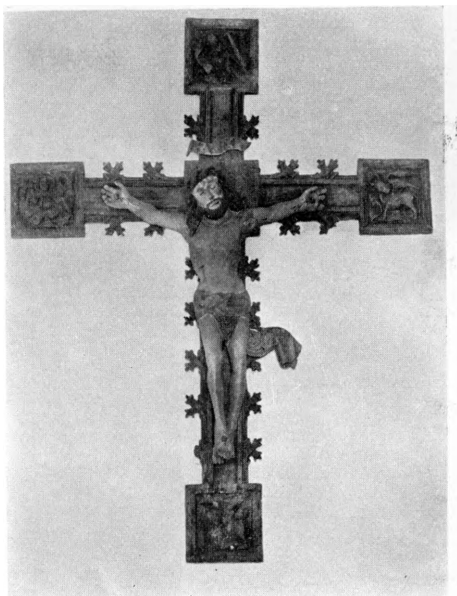
†*Røgelsekar*, nævnt 1647.

Font af Granit, romansk, af een Sten, svarende til Sandby, Tybjerg Hrd.⁶ Den cylindriske Kumme, 75 cm i Tvm., har lidt under Overkanten en Tovstav og er under denne inddelt i smalle, nærmest fladbuede Felter; meget svær, tovsnoet

Fodvulst; intet Afløb. *Fad*, af Bly, 80 cm i Tvm., med ialt syv paaloddede, ottekantede Medailloner med Relieffremstillinger: i Bunden Kristus, der vel-signer Børnene, paa Randen tre Medailloner med samme Motiv vekslende med tre, hvorpaa Brylluppet i Kana (sml. Kvislemark S. 1062); paa Randen er graveret et sammenskrevet IPS(?) og »Anno 1674 OGS« samt indslaaet Københavns Bymærke [16]54 SP og to ens Stempler: SP [16]54 omkring et sammenslynget SP. Stort †*Fad*, af Tin, nævnes 1647; et mindre †*Fad* »af Tin med Messingpukler, dør Døbevandet gydes«, omtales 1755.

Korbuekrucifiks (Fig. 5), sengotisk, fra o. 1500. Figuren, o. 110 cm høj, har lukkede Øjne, snoet Tornekroner, proptrækkerkrøllet Haar og Skæg, krummede Fingre, markerede Ribben, stramt Lændeklæde med lang Flagreflig, overlagte Fødder. Korstræet har en firkantet Skive i Skæringen, hvorover Skriftbaand, firkantede Endeplader med reliefskaarne Evangelisttegn; langs Armenes Kanter og skaaret i eet med dem findes gotiske Blade. Figur og Kors har nyere Overmaling over ældre Farvelag.

Prædikestol (Fig. 6), fra 1626, sikkert af Ejler Abelsen Schrøder⁷ og nær beslægtet med Herlufsholm-Stolen (fra 1623). Som i Herlufsholm bæres Stolen af en Mosesfigur; foran Storfelterne staar slanke Evangelistfigurer, og paa Hjørnerne mellem dem har der sikkert været nu forsvundne Evangelisttegn. Postamentleddene, paa hvis Konsoller Diademhovederne nu mangler Ansigter, svarer nøje til Herlufsholm; afvigende er derimod Muslingskallerne

E. M. 1938

Fig. 5. Krummerup. Korbuekrucifiks (S. 983).

V. H. 1930

Fig. 6. Krummerup. Prædikestol 1626
(S. 983).

P. N. 1913

Fig. 7. Krummerup. Evangelistfigur
fra Prædikestol (S. 983).

i Buerne bag Evangelisternes Hoveder, de tunge Volutter og udpræget brusk-barokke Englehoveder under Gesimsen. Ved Opgangstrappen er et smalt Østfelt af Fyr, hvori kun et Buefeld med Muslingeskal og Hængestav. Den lille, enkle Himmel svarer ikke til Prædikestolen og er vistnok ældre, fra o. 1600. To af de fire Topkartoucher har reliefskaarne Bomærker ILS, IRS, den tredje har et indskaaret 1626, der sikkert angiver Opstillingen af den nye Prædikestol. Nyere Overmaling.

Stolestader, nu aabne, i Høj-Renaissance fra o. 1630. Gavlene har Pilastre med riflede Skafter og hviler paa svagt fremskudte Fodstykker. Af Dørene er enkelte bevarede paa Vaabenhusloftet; de svarer nøje til Præstestolen i Fuglebjerg fra 1632 (sml. S. 992).

Degnestolen har paa Pultens Forside to gotiske Foldeværksfyldinger, tidligere Skabsdøre, sammenholdt af to vandrette Jernbaand, der ender som Dørhængsler, og hver med en lille Dørring; paa den ene tillige et Nøglehul. De to Kortsider har smallere, gotiske Foldeværksfyldinger.

* *Stolestadepanel* med Minuskelfrise, hvis første Del danner et Hexameter: »Presbiter hoc fieri statuit Martinus in anno M531 die Erii re[gis]« (»Morten

